

POSSIBILITIES OF PROMOTING THE ROMANIAN LITERARY LANGUAGE IN THE DIASPORA MEDIA (II)

Assoc. Prof., PhD, Sapientia University of Tîrgu Mureş

Abstract: The patterns to promote the existing Romanian culture and civilization in the diaspora press and media is characterised by a significant structural, scientific and methodological diversity. We entail in our first chapter to analyse the mediatization models of the Romanian literary language, the techniques of moulding and improving the oral and written communication techniques the Romanians / Secondos from the diaspora use in general and/or specific communication contexts, etc. The role of dictionaries, the real or imposed linguistic immersion exercises in communication and writing, the cultivation of the lexicon are only a few of the aspects discussed in the mass-media in the diaspora, which we analyse. The research method is the contrastive one (synchronous-diachronous), analysis, description, case study. The conclusion of the study Possibilities of promoting the Romanian literary language in the diaspora media (II) is that the Romanian language has a tremendous capability to incorporate novelty even outside its historical and geographical context.

Keywords: the diaspora press, the Romanian language, analysis.

I. Modele de promovare a limbii române literare în revistele din diaspora

Tiparele de promovare a culturii și civilizației românești, a religiei creștine sunt fascinante în majoritatea revistelor din diaspora; modelele de mediatizare a limbii române literare, în schimb, nu sunt la fel de spectaculoase. În primul rând, există un număr restrâns al rubricilor consacrate problemelor de limbă *stricto sensu* și cu atât mai puține reviste interesate de problemele punctuale ale limbii române literare (*Atheneum*, *Alternativa*, *Observatorul*). Se oferă posibilități de a studia limba română pe internet (Sabin Popa, 2007, în *Observatorul*). Primul dintre obiectivele studiilor de limbă este formarea și îmbunătățirea abilităților de comunicare orală și scrisă, pe care *românii/ secondos* din diaspora le vor utiliza în contexte generale și/sau în contexte specifice de comunicare. Cel de-al doilea obiectiv este formulat de Maria Sava :, „Încerc să-i sensibilizez măcar pe cei care au pretenția că sunt creatori de texte literare să recurgă la dicționar atunci când un termen nu le este cunoscut îndeajuns.» (Maria Sava, *Paronimii buclușe : stern/stent*, în *Atheneum*, 2011).

Metodologic, atât în *Atheneum* cât și în *Observatorul*, autorii propun, în tratarea subiectelor, exerciții de imersiune lingvistică reală sau indusă pentru situațiile de comunicare și scriere, oferă paradigme de conjugare a verbelor, de declinare a pronumelor. „Lecțiile » de gramatică mențin un echilibru între tradițional și modern: pe de o parte, prezentarea noțional-funcțională, pe de altă parte, prezentarea structurală a subiectului propus.

Există numeroase atitudini critice față de „beția de cuvinte »utilizată în textele științifice, față de greșelile de limbă, de ortografia coruptă etc (Maria Sava, în *Atheneum* ; prof.univ.dr.Gavril Conuțiu, 2010, în *Observatorul*, Toronto). O posibilă explicație – validă pentru românii de pretutindeni, chiar și la începutul mileniului III - o dădea academicianul Alexandru Graur, într-un studiu publicat în *Adevărul* (1934) și republicat de Maria Sava în revista *Atheneum* : „Cum se face oare că elevii din Franța sau din Anglia pot învăța ortografia limbii lor, infinit mai complicată decât a noastră, iar elevii din România scriu atât de mizerabil? Nu poate fi decât o singură explicație: nu se dă destulă atenție scrierii. Programele sunt prea vagi în această privință, iar profesorii de limba română se socotesc, în general, prea mari savanți ca să se ocupe de amănunte atât de meschine: ei discută filozofie, formează suflete etc., iar elevii lor scriu: „v-a veni”, „mam dus”, „părinți mei” etc. (republicat Maria Sava, 2011, în articolul *Puțină gramatică*, revista *Atheneum*, Canada).

Există un interes major acordat problemelor de gramatică și în special, celor de ortografie, menținut cu intermitențe, din păcate ! În perioada cuprinsă aproximativ, între anii 2002-2007, lecțiile de limbă, Fișele de lucru on-linea au un caracter practic, simulând situații reale de scriere și explicații punctuale (proapse de Maria Sava la rubrica *Colțu` lu` Vanghele* în revista *Atheneum* și de Elena Buică, la rubrica *Limba noastră* în *Observatorul*): confuzii în scrierea verbelor “a ști” și “a fi ; // „i »sau „ii » (și „ii »sau „iii » ; *Semne de punctuație: virgula* (Maria Sava, *Două verbe cu probleme* : “a ști” și “a fi » (*Atheneum*, 2011). Fenomenele de limbă se susțin, în majoritatea cazurilor, pe texte banale de tipul: «Am plecat ODATA CU ei.» ; „Noi suntem cinci membri » ; „Pe Aeroport au sosit niște miniștri ». Nu sunt utilizate texte aparținând limbii și literaturii române. Și o altă observație se impune, în acest punct : GALR 2005 aduce numeroase modificări la nivel academic, oferă exemple erudite, punctuale - pentru fiecare problemă controversată din gramatica limbii române. Cu toate acestea, noua GALR nu este promovată în presa din diaspora canadiană și americană, decât sub aspect informativ. Să sperăm că în cadrul lectoratelor de limba română de la Universitățile din țările UE va fi promovată această gramatică de bază, în cercetare și în activitățile cu studenții.

I.1. „Monografia » unei rubrici : Limba noastră (Observatorul, Toronto)

În arhiva revistei *Observatorul*, descoperim în linii mari, o mini gramatică a limbii române literare, începând din anul 2002, când sunt publicate 5 studii teoretice de limba română și dialectologie (Cristian Gașpar, *Româna de București*). În 2003 revista publică 7 studii (limbă, etimologie, dialectologie). Această primă etapă este axată doctrinal, pe politica afirmării noastre prin limba română, ca limbă modernă și universală, asigurată de originea latină, de substratul traco-dac, de tradiția indo-europeană. Din 2004, locul cercetărilor teoretice este luat de o abordare practică. Sunt publicate 6 „lecții” de ortografie, sub semnătura lui Mihai Duțescu și a Elenei Buică (*Scrierea corectă a pronomelor și adjectivelor pronominale ;Altfel sau alt fel ;Mărturisire-limba română ;Formele corecte ale adjectivului și pronomului de întărire ; Cum e corect ? ; Cuminte și cu minte*). Ediția din 2005 continuă acest program, adăugând la index alte șapte articole de gramatică aplicată: *Scrierea corectă a unor verbe* (2005), *Odată sau o dată* (2005), *Scrierea unor cuvinte compuse* (2005), *Apostroful și cratima* (2005), *Pluralul unor substantive și adjective* (2005), *Scrierea corectă a unor substantive*(2005), *Scrierea corectă a unor verbe de conjugarea a IV-a* (2005). Cercetările au un caracter normativ prin faptul că indică formele corecte sau considerate corecte, abordarea amintind de metoda utilizată în *Appendix*

Probi (viridis non viridis). Asemenea lucrării latinei populare, studiile au și caracter corectiv, dat fiind faptul că se indică și se resping variantele considerate greșite : *pedagog – nu pedagoagă ; psiholog – nu psiholoagă etc*

Din 2006, studiile consacrate limbii române (19 titluri) sunt diversificate tematic, mergând de la necesități practice (Elena Buică, *Scrierea corectă a unor adverbe compuse*) la urmărirea dinamicii sensurilor etimologice (Camelia Tripon, *Înțelesuri profunde ale cuvintelor*) și a relației pe care lexicul o are cu substratul de cultură al unui popor. Acestor două coordonate de cercetare, de larg interes, li se adaugă alte două dimensiuni: lingvistica diacronică și studiile interdisciplinare (Andrei Vartic, *Despre limitele universale ale limbii românilor* ; Camelia Tripon, *Spiritul viu al țării*; prof. Silvestru Morariu, *Pe teme de psihologie. Limbajul*). Metamorfozele rubricii *Limba noastră* (Observatorul, Toronto) încep odată cu anul 2007, când grila de promovare a limbii externalizează abordarea punctuală a problemelor de limbă. Axiologia pare a fi eludată, unitatea rubricii diminuându-se prin inserția exegezelor pe teme de literatură, prin creațiile tinerelor condeie din diaspora etc. Achiziția studiilor de filozofia limbii (Andrei Pleșu, *Martirajul limbii române* ; Camelia Tripon, *Limba noastră e a noastră*), recenziile (Dumitru Dracia, *Norme ortografice actuale* - cu referire la DOOM 2005), evenimentele culturale (Concertul limbii române) creează un nou tipar de comprehensiune și promovare a identității lingvistice românești, ce se menține în seriile revistei *Observatorul*, între anii 2008 -2010. Cercetând edițiile 2012 - 2013, descoperim la rubrica *Limba noastră*, nu mai puțin de 80 de studii de lingvistică teoretică și istorică, axate pe valorile universale ale limbii, literaturii și culturii române. Sunt elemente care accentuează sentimentul de identitate națională, contracarând acutizarea strategiilor de integrare europeană și globalizare.

John L.Austin, unul dintre celebrii filozofi ai limbajului, a scris o carte intitulată : *Cum să faci lucruri cu vorbe*. Concluzia micro-monografiei noastre este că pornind de la rădăcinile valoroase ale culturii, autorii de la *Observatorul* (și numai !) au înțeles că a face din cuvinte „lucruri » ale culturii reprezintă o altă manieră de promovare a identității limbii române în lume.

Lexicul ocupă un loc special în menținerea/ promovarea limbii române literare, în diaspora canadiană și americană. În revista *Atheneum*, vorbitorii beneficiază de studii speciale consacrate relațiilor sintagmatice și/sau paradigmatică ale limbii, dintre care: fenomenul atracției paronimice, utilizarea improprie a unor termeni - *stern* în loc de *stent*//a *apropria-propriu-a apropiia* (Maria Sava, *Atracția paronimică vs etimologia populară*, 2011// Termeni *apropriați, proprii, apropiați*, 2011, în *Atheneum*). Fascinația pentru etimologia, istoria, evoluția sensului unor cuvinte, de la o limbă la alta este menținută fie prin articole de autor, fie prin studii preluate de pe site-urile unor lingviști de prestigiu din România și republicate în revistele din diaspora. Maria Sava urmărește contrastiv, semantica gr. „phonos »și„foni » (Pentru un muzician „Phonos » are sensul de „sunet », dar pentru un vorbitor de limbă greacă „phonos » înseamnă „omor », „asasinat », spre deosebire de „foni » (de la care se formează „fonetiki ») utilizat cu înțelesul de „sunet », Maria Sava, „Phonos »în *Atheneum*, 2011).Cristian Gașpar în *Cuvinte de ocară* (2003) explică în aceeași manieră contrastivă, semantica lexemelor *creștin* și *cretin* ambele având ca etimon lat. *christianus* (într-un dialect francez din Elveția, *creștin* și *cretin*„, îi numeau pe locuitorii unor văi din Alpi unde mulți locuitori erau afectați de cretinism »; mai târziu s-a trecut „de la mângâiere la ocară » ; sensul de „cretin », în opoziție cu „creștin » s-a impus în toate limbile romanice). Grecesul *idiotes* era utilizat cu sensul de „om simplu, cetățean, particular, privat”.(...) În antichitatea târzie, de pildă, era un *idiotes* civilul față de

militar, cetățeanul plătit de impozite față de magistratul care le strângea în folosul statului și chiar un om neinstruit față de un filosof ori de unul cu știință de carte. (...) Latina l-a împrumutat pe *idiotă*, strămoșul neologismelor din limbile romanice, cu înțelesul de „om obișnuit, profan, amator”. De aici cuvântul a „alunecat la valoarea peiorativă »de *idiot*.)etc.

Studiile referitoare la neologisme sunt realizate din dublă perspectivă—diacronică și sincronică. Perspectiva sincronică de abordare – cu referire explicită la împrumuturile din limba engleză- a dat curs la numeroase controverse: pe de o parte, necesitatea asimilării unor termeni anglo-saxoni, în domeniul terminologiei și a limbajelor specializate, pentru desemnarea unor noțiuni, concepte ale științei, realități noi. Termeni ca *mouse*, *site*, *e-mail* reprezintă indici de racordare la conceptele limbajului informatic. Pe de altă parte, invazia nejustificată a anglicismelor și americanismelor în vocabularul fundamental este vehement criticată în comunitățile de intelectuali români din diaspora (Angela –Monica Jucan, *Romgleză ?- Niciodată*, în *Observatorul*, 2010).Argumentele sunt susținute de matricea latină a limbii, de utilizarea cifrelor romane în știință, de statistici. În unul dintre studiile publicate în *Observatorul*, Venera E. Dumitrescu realiza următoarea statistică:„Din statistici oficiale, se știe ca aproape 430 milioane de indivizi, vorbesc limbi romanice. Limbile romanice se situează aproape la egalitate cu limbile germanice - 540 milioane de vorbitori. Limbile romanice sunt printre cele mai importante în lume, și anume spaniolă vorbesc 322 milioane, portugheză 170 milioane, franceză 75 milioane, constituind ca fiind limbi internaționale cu același titlu ca și engleza, 322 milioane; urmează apoi limba arabă, 155 mil., chineza 885 mil., care, cu excepția lb.portugheze, toate sunt utilizate în Națiunile unite. În plus, alte limbi, precum italiana - 40 mil. și lb.română 26 mil., fac parte din limbile naționale importante ».(*Mult e dulce și frumoasă, limba ce-o vorbim*, Venera E.Dumitrescu, *Observatorul*, 2003).

I.2. Influențe lingvistice reciproce - condiție *sine qua non* a promovării limbii române ca limbă a integrării europene

Frontierele politice și geografice ale unui popor nu sunt niciodată identice cu frontierele lingvistice. Ne propunem așadar, să urmărim modul/strategiile prin care limba română „își trăiește » identitatea proprie, cultura, spiritul, istoria, specificul romanice, în medii de cultură cu limbi structural diferite (romanice, slave, germanice), după 1990.

Problema influenței italiene asupra limbii române, lingviștii români și străini au dezbătut-o îndelung (Ion Heliade –Rădulescu,1840 ; A.Marcu, 1924 ;C. Tagliavini,1926 etc). Fenomenul poate fi astăzi studiat dintr-un punct de vedere diametral opus, susținut cu argumente solide de Rodica Zafiu, într-un articol din *România literară* : „În plină dezbateră asupra legilor limbii și ale Parlamentului, ar putea fi utilă o mică schimbare a punctului de vedere- notează autoarea: abandonând temporar preocuparea pentru cuvintele intrate în română, putem încerca să verificăm și cum a funcționat mișcarea în sens opus. Mai exact, ce cuvinte românești au intrat în calitate de cuvinte străine, în alte limbi și în dicționare » (Zafiu R.,2002). Referirea se face la *Dizionario delle parole straniere nella lingua italiana*, apărut în 2001 sub coordonarea lui Tullio De Mauro și Marco Mancini (Garzanti, 2001). Dicționarul înregistrează drept împrumuturi, cuvinte românești care denumesc elemente ale culturii materiale tradiționale (*mioritico*, *zigai-țigaie* ; *zurcana-țurcană*, *căciulă*), cuvinte care denumesc aspecte fundamentale ale tradițiilor culturale românești (*doină*, *horă*), ale istoriei medievale (*domn*, *domitor*, *vodă*), unități tradiționale de măsură (*cot*, *ban*), realități geografice (*glod*, înregistrat ca termen geologic, și

ditroite - "rocă eruptivă"- „cuvînt derivat de la toponimul Ditrău »observă Rodica Zafiu.) Unul dintre interesele majore ale înregistrării acestor categorii de cuvinte este enunțat de Tullio Mauro în Prefața volumului, care „plasează dicționarul exact în miezul dezbaterilor puriste pe care le cunoaștem destul de bine » (Rodica Zafiu, 2002).Numeroși cetățeni italieni manifestă interes față de limba română. Sunt persoane cu cetățenie italiană, care lucrează la Multinaționalele din România, în întreprinderi private cu capital italian etc care au învățat limba română și care promovează la rândul lor, valorile culturii, ale cunoașterii românești, în Peninsula.

Franța este un alt mediu lingvistic în care se utilizează limba română. Ca limbă dominantă a culturii europene în prima jumătate a secolului al XIX-lea, limba franceză a avut un rol fundamental la modernizarea limbii române literare, prin inserția de neologisme, prin terminologia limbajelor de specialitate (medical, filozofic, lingvistic, științe exacte etc) etc. Problema a fost dezbătută pe larg, de lingviști și de istoricii limbii (B.Cazacu, Alexandru Rosetti, 1971 ; I.Gheție, 1978 ; Haneș, V.Petre, 1972 ; N.A.Ursu, 1962 etc), motiv pentru care ne vom opri asupra politicilor de promovare a identității de cultură și limbă română, în mediul actual francez. Românii care locuiesc în Franța nu sunt omogeni sub aspect organizațional, social, lingvistic, intelectual. Adrian Chircu identifica patru mari clase sociale eteogene: a. persoane cu studii superioare (artiști, ingineri, medici) care au calitatea de imigranți „nemaivând intenția de a se întoarce în România”.Sunt buni vorbitori și cunoscători ai limbii franceze. b. persoane cu studii medii care lucrează temporar în Franța. Nu sunt cunoscători de limba franceză, fiind obligați astfel, să vorbească zilnic limba română. c. studenți, buni vorbitori ai limbii franceze, ușor adaptabili la cerințele societății.d. Romii, inadptabili, care „vorbesc o limbă franceză învățată din auzite (o franceză aproximativă, coruptă, hibridă, cum de altfel este și limba română pe care o vorbesc. De fapt, este un amestec de franceză, română și rromani », remarcă autorul.(Adrian Chircu, *Un mediu extern de întrebuințare a limbii române: Franța*).

I.3. Caracterul interactiv al presei românești din diaspora

Publicațiile românilor din Franța reprezintă o sursă veritabilă de promovare a valorilor, culturii și limbii române. Paginile revistei *Asymetria* și Dan Culcer acordă începând din anul 2000, o atenție specială imaginii României, prin portaluri tematice de cultură, geografie, istorie, societate. Formele inedite și unice de difuzare și prezentare a informațiilor despre spațiul geografic – din proiectul cultural, în derulare, *Enciclopedia României* - asigură turiștilor străini accesul rapid la destinațiile turistice din spațiul românesc. Se constată implicit, o deplasare a interesului spre momentele care au modificat integral istoria României. Variate sunt strategiile media ce focalizează evenimentul istoric, destinația geografică: *Logo eveniment* (Enciclopedia României ;Logo Marea Unire.png),*banner eveniment* (80 de ani de Radiodifuziune în România ;90 de ani de la Marea Unire din 1918 ; 150 de ani de la Unirea Principatelor ;20 de ani de la Revoluția din Decembrie), *galerie foto, comentariu* etc.

Rubrica *Antiakvarium. Antologie de texte ideologice vechi și noi* semnată de Dan Culcer este novatoare prin concept și prin noile forme de prezentare și difuzare media a imaginii României, în contextul gândirii/culturii europene. Avem în vedere, în primul rând, dimensiunea multilingvă (textele originale sunt prezentate în limbile română, franceză, engleză); articolul de autor, în sens tradițional alternează cu adresa electronică a studiului de referință, a evenimentului cultural relevant, cu videoclipul/ emisiunea TV înregistrată (Filme moldovenești. De văzut și ascultat.

<http://filmemoldovenesti.blogspot.fr/2009/09/formatia-contemporanul-noroc-1980.html> Cu prietenie, Dan Culcer;// Meritocrația la nașul TV- dr. ec. Cojocar Constantin,

2013). Acest tip de diseminare a informației are un caracter interactiv pentru românii din toate colțurile lumii, permițând accesul rapid la informații de interes general.

Revista *Asymetria* este o publicație deschisă spre dialogul intercultural prin accesibilitate, prin diversitatea tematică; stabilește dialoguri cu reviste ca *La Pensee libre*, o revistă internațională pluridisciplinară. Vechi etimologii ale unor toponime sunt o temă predilectă de atestare documentară a originilor românești ale localităților din Transilvania, a vechimii: *Elemente de istorie locala. Toponimice la Chelinta-Maramures*, articol semnat de Mircea Botiș, pr. stavrofor, Radu Botiș; Păr. Ort. Rom. Arduzel.

Caracterul interactiv al publicațiilor românești deschide două perspective, eficiente în procesul de afirmare identitară: permite accesul cititorilor din România și din comunitățile minoritare românești, la lectura informațiilor, pe de o parte; creează un cadru propice exprimării opiniilor/ analizei, pe forumurile de discuție și bloguri, pe de altă parte. Forumurile de discuție din *Români în UK* (Londra) sunt adevărate portaluri socio-umane pe teme privind „Familia în UK », „Români în UK », „Student în UK », evenimente mondene, tehnică, sport etc. în jurul cărora se formează comunități mari de cititori. Pe lângă accesul rapid la informație, în publicațiile românești din Anglia, aceste portaluri susțin în dialogul cu grupul-țintă, valorile familiei, ale educației, utilizând multimedia în numeroase cazuri (poze, video).

Concluzii

Așa cum s-a putut vedea pe parcursul prelegerii noastre, conceptul de „identitate » este relativ, se manifestă în diferite grade, în funcție de numeroase variabile (caracterul omogen/ neomogen al comunității umane, mediul lingvistic, politica societății dominante față de comunitățile etnice, variabila umană etc). Lipsa de omogenitate a românilor din Franța, numărul mic, eterogenitatea socio-culturală, capacitatea rapidă de integrare (datorată printre altele, și limbii franceze pe care o cunosc din România) a dus, în ultima perioadă, la o puternică adaptare la modelul francez, chiar dacă nu putem generaliza fenomenul. („Am întâlnit fel de fel de situații- nota Adrian Chircu : români care-și negau originile, dar și români care mărturiseau ori de câte ori credeau că e necesar să spună că sunt români sau că au origini românești. »). Active în promovarea limbii române rămân astăzi, Universitățile din țările europene în cadrul cărora se studiază limba română, lectoratele, publicațiile de impact în limba română, politica promovată de Instituțiile Statului.

Comunitățile românești de pe continentul american sunt mult mai active în menținerea pulsului românității. La nivelul microsistemic - al familiilor de români din diaspora- datorită concepției, situației materiale a părinților, datorită politicii pe care statele dominante o promovează (facilități de școlarizare a etnicilor, cursuri gratuite etc), numeroși tineri de origine română se înstrăinează treptat de rădăcinile culturale și lingvistice proprii. Sunt aspecte ce alimentează numeroase studii apărute în revistele românești de pe continentul american.

Prima concluzie care se desprinde este că limba română are o capacitate imensă de a asimila noutatea, chiar dacă este scoasă din contextul istorico-geografic. Caracterul universal este dat de limitele de ființare ale românilor, trasate universal în basmele populare („A fost odată ca niciodată), de limitele biologice ale ființării, date de refrenul poeziei populare („Frunză verde.. »). Este o universalitate dată de substratul indo-european și pelasgic, în măsură să asigure regenerarea, menținerea propriei identități. (Andrei Vartic : 2006)

Cea de-a doua concluzie și ultima pe care o regăsim reflectată în paginile revistelor românești este concurența dintre limbile Europei actuale. Ori, în acest punct, nu putem decât să acceptăm o realitate ce definește esența umană: SUNTEM CEEA CE GÂNDIM - suntem români atâta timp cât gândim și simțim românește. Puterea de a ne păstra propria identitate de limbă, culturală, religie, spiritualitate - în multiplicitatea europeană - stă în fiecare dintre noi.

BIBLIOGRAFIA

CAZACU, B.: B. Cazacu, Alexandru Rosetti, *Istoria limbii române literare*, Minerva, București, 1971.

CHIRCU, A.: Adrian Chircu, *Un mediu extern de întrebuințare a limbii române*: Franța

https://www.google.ro/?gws_rd=ssl#q=Adrian+Chircu%2C+Un+mediu+extern+de+%C3%AEntrebuin%C5%A3are+a+limbii+rom%C3%A2ne%3A+Fran%C5%A3a&start=0

ELIADE, P. : Eliade, Pompiliu, *Influența franceză asupra spiritului public în România. Originile*. Colocviul „Idea europeană” București, Fundația Concept&Editura Humanitas, București, 2000.

GHEȚIE, I.I.Gheție, *Istoria limbii române literare*, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1978.

HANEȘ, V: Haneș, V.Petre, *Dezvoltarea limbii literare române în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, București, 1972.

HELIADE: Ion Heliade –Rădulescu, *Paralelism între limba română și italiană*, partea I, București, 1840.

MARCU, A.: Marcu, A., *Romanticii italieni și români*, București, 1924.

TAGLIAVINI, C.: Tagliavini, Carlos, *Un frammento di storia della lingua rumena nel secolo XIX. L'italianismo di Ion Heliade Rădulescu*, Europa Orientale, 1926.

URSU, N., A: N.A.Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*, Editura Științifică și Pedagogică, București, 1962.

VARTIC: Andrei Vartic, *Despre limitele universale ale limbii românilor*, în *Observatorul*, Toronto, 2006.

ZAFIU, R.: Rodica Zafiu, *Cuvinte românești-cuvinte străine*, în *România literară*, nr. 44, 2002.

SURSE

CHEȚAN, O.: Chețan, Octavian, Sommer, Radu (coord.), *Dicționar de filozofie*, Editura Politică, București, 1978.

DE MAURO, T.: Tullio De Mauro și Marco Mancini (coord.), *Dizionario delle parole straniere nella lingua italiana*, Garzanti, 2001.

MARCU, G.: George Marcu (coord.), *Enciclopedia personalităților din România*, cuvânt înainte acad. Marius Sala, Editura Meronia, București, 2012.

Genium- Presa din Diaspora- Genium .ro